

Tryniszewski, Eugeniusz

Feliks Barabasz 1919-1982

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1, 190-193

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

FELIKS BARABASZ
1919—1982

W wyniku choroby nowotworowej zmarł 6 czerwca 1982 roku Feliks Barabasza, poseł na Sejm PRL VI i VII kadencji, wieloletni radny MRN i WRN w Olsztynie, członek i działacz licznych organizacji społecznych, wieloletni dyrektor Oddziału Miejskiego PKO.

Osobowość Feliksa Barabasza jako Polaka z Warmii, jego sylwetka duchowa ukształtowana została w ogniu walki narodowościowej, która toczyła się na Warmii między żywiołem niemieckim a dyskryminowaną mniejszością polską. To, a przede wszystkim polska atmosfera domu rodzinnego miały istotne znaczenie dla przyszłej Jego drogi życiowej. Urodził się 22 września 1919 roku w podolsztyńskiej wsi Skajboty, w której rodzice posiadali około 20 hektarowe gospodarstwo rolne. Wychowywał się wraz z pięciorgiem ro-

dzeństwa w wybitnie polskiej atmosferze domu rodzinnego. Taką atmosferą panowała we wsi. Według wykazu hitlerowskiego nauczyciela z 1939 roku liczne rodziny uważały się za Polaków. Można wymienić tu: Gnatowskich, Barabaszów, Buynów, Kempów, Sarnowskich, Zarazów, a ich językiem ojczystym był język polski. Pokażna liczba mieszkańców Skajbot zakwalifikowana przez wspomnianego nauczyciela do narodowości niemieckiej uważała, iż jej mową ojczystą jest język niemiecki i polski¹.

Ojciec Feliksa Barabasza odgrywał znaczną rolę w życiu polskim. W czasie kampanii plebiscytowej w 1920 roku był kierownikiem obwodu², a później członkiem Związku Polaków w Niemczech, brał udział w pracach Polsko-Katolickiego Towarzystwa Szkolnego na Warmię, był członkiem Rady Nadzorczej Banku Ludowego w Olsztynie³. Zgodnie ze swoimi przekonaniami narodowymi Bernard i Agnieszka Barabaszowie wychowali dzieci w duchu polskim. Kilkoro z nich kształciło się w szkołach polskich, a wśród nich Feliks, który po ukończeniu szkoły polskiej w Skajbotach w 12 roku życia podjął naukę w gimnazjum polskim w Bytomiu. Uczęszczał z kolegami z Prus Wschodnich do zakonspirowanej klasy humanistycznej, która przygotowywana była z myślą o przeniesieniu do Kwidzyna po ukończeniu tam budowy gimnazjum. Niemieckie władze oświatowe rozszyfrowały zamiśl, w konsekwencji czego klasa

1 Pismo nauczyciela Smolarczyka do rady rejencyjnego w Olsztynie z 27 IV 1939 r. (o posiadaniu Wandy Barabasz).

2 J. Baczewski, *Wspomnienia Warmiaka*, Warszawa 1961, s. 101.

3 T. Oracki, *Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla od połowy XV w. do 1945 roku*, Warszawa 1963, s. 10.

została w 1936 roku rozwiązana, a uczniowie musieli opuścić szkołę⁴. Celem kontynuowania nauki Feliks Barabasz zgłosił się do gimnazjum w Wąbrzeźnie. Nie był to dla niego łatwy okres. Nie otrzymywał żadnego stypendium od polskich władz oświatowych. Finansowany był przez rodziców za pośrednictwem Seweryna Pieniżnego, prowadzącego rozliczenia finansowe na terenie Polski.

W 1938 roku uczeń zakończył swoją edukację. Juliusz Malewski, jako członek Rady Nadzorczej Banku Słowiańskiego w Berlinie, dopomógł mu do podjęcia tam pracy (od 1 IV 1938 r. do VIII 1939 r.)⁵. Już od młodych lat Barabasz należał do licznych organizacji społecznych: Towarzystwa Młodzieży, do zespołu świetlicowego i muzycznego, kółka śpiewaczego. Podczas pracy w Berlinie wstąpił również do Związku Polaków w Niemczech, biorąc udział w życiu tamtejszych organizacji polskich.

Na kilka tygodni przed wybuchem wojny, w 1939 roku, władze niemieckie wysiedliły jego ojca „jako politycznie niebezpiecznego” z terenu regencji olsztyńskiej. Feliks Barabasz musiał się zwolnić z pracy, aby pomagać matce w prowadzeniu gospodarstwa. Niedługo jednak pracował. Miejscowi hitlerowcy, zgodnie z praktykami stosowanymi w całym pasie przygranicznym, napadli i pobili go, a następnie oskarżyli, że to on ich pobił. W obawie przed aresztowaniem postanowił uciec do Polski. Tu zastała go agresja hitlerowska oraz uwięzienie w bydgoskim obozie internowanych. Po wyjściu na wolność, nie mając innych możliwości wrócił późną jesienią 1939 roku do rodzinnych Skajbot ukrywając się przed nienawiścią miejscowych hitlerowców. Przebywając w domu rodzina, oprócz ojca, nie zaznała spokoju. We wrześniu 1939 roku rozwydrzona banda miejscowych hitlerowców dokonała napadu na dom Barabaszów doszczętnie demolując jego wntęrze, niszcząc sprzęt oraz zapasy żywności. Podobnego czynu, aczkolwiek na mniejszą skalę, dokonano wobec wszystkich polskich rodzin w Skajbotach. Pisał o tym szef miejscowej komórki partyjnej do swego przełożonego z NSDAP w Purdzie stwierdzając, że Polacy zasłużyli na to co się stało, gdyż zachowywali się bezczelnie i wyzywająco. Wyrażać mieli nadzieję, że niebawem wkroczy armia polska. Niemieccy napastnicy kierowali się, według autora, uczuciami narodowymi i nie powinni ponosić odpowiedzialności za wyrządzone szkody⁶. Można więc stwierdzić, że rodzina Barabaszów oraz inne polskie rodziny w Skajbotach po agresji hitlerowskiej na Polskę zostały wyjęte spod obowiązującego prawa.

Podczas przygotowań Niemiec do agresji na ZSRR, w końcu 1940 roku, zaciągnięto Feliksa Barabasza do wojska. Niedługo jednak na szczęście wojska. Skrupulatność niemiecka przenosząc go do cywila w końcu lipca 1941 roku dopatrzyła się, że jest on „politycznie niepewny”⁷. Obarczony takim piętnem, został skierowany do pracy przymusowej na roli w powiecie olsztyńskim, gdzie przebywał do końca wojny. Utrzymywał wówczas ścisłe kontakty z polskimi jeńcami i robotnikami przymusowymi, z jeńcami francuskimi i radzieckimi. Uczestniczył w żółwiej akcji wobec wroga. Dostarczał współtowarzyszom zakazanych wiadomości politycznych. Dwóm Polakom dopomógł

4 Adnotacja na świadectwie Feliksa Barabasza za rok szkolny 1935/36.

5 Zeznania świadków: Jana Bociana z 13 XII 1977 i Juliusza Malewskiego u 23 XI 1977 r. (w posiadaniu Wandy Barabasz).

6 Kopia pisma szefa komórki partyjnej w Skajbotach do kierownika miejscowego NSDAP w Purdzie z 26 IX 1939 r. (w posiadaniu Wandy Barabasz).

7 Wehrpass Feliksa Barabasza wydany 28 II 1939 r.

w ucieczce, ratując ich przed śmiercią za tzw. Rassenschandung, tj. intymne stosunki z obywatelkami Rzeszy⁸.

Nie znalazło spokoju mieszkające z matką w Skajbotach rodzeństwo. W początkach 1943 roku gospodarstwo Barabaszów zostało przejęte przez państwo, a rodzina wydalona i skierowana do Brandenburgii na roboty przymusowe⁹, gdzie przebywała do końca wojny i doczekała się w komplecie szczęśliwego powrotu do rodzinnego domu.

Upragniona wolność położyła kres niewolniczej pracy Feliksa Barabasza. Po ciężkich przeżyciach podczas działań frontowych, już 18 lutego 1945 roku zgłosił się do przybyłej w tym dniu ekipy polskich kolejarzy, podejmując na krótko pracę jako funkcjonariusz ochrony kolei. Po kilku miesiącach objął stanowisko kierownika referatu specjalnego w organizującej się olsztyńskiej DOKP. W końcu maja 1946 roku powrócił do swojej funkcji pracownika bankowego¹⁰, którą piastował do końca swojej kariery zawodowej. I tak od 1 czerwca tego roku został zatrudniony w reaktywowanym Banku Ludowym, awansując do funkcji prezesa zarządu i kierownika banku. W końcu 1950 roku przeszedł do Banku Komunalnego na stanowisko wicedyrektora, a po likwidacji banku, w 1952 roku, został dyrektorem Oddziału PKO w Olsztynie¹¹. Funkcję tę piastował do chwili przejścia na emeryturę w końcu 1979 roku. Jako przełożony dzięki wyrozumiałości, koleżeńskiemu rozumieniu trudnych sytuacji personelu, w większości kobiecego, cieszył się szacunkiem i sympatią.

Obok zawodowego, drugim nurtem działań była praca społeczna Feliksa Barabasza. Już od chwili wyzwolenia Warmii i Mazur czynnie włączył się w życie społeczne, uczestnicząc w odbudowie gospodarczej regionu. Brał udział w pracach Komitetu Narodowościowego, Związku Zachodniego, a następnie powstałego w końcu 1956 roku Warmińskiego Towarzystwa Kulturalno-Społecznego pełniąc w nim funkcję członka prezydium i skarbnika¹². Jako synowi ziemi warmińskiej zawsze były Mu bliskie sprawy ludności rodzimej, jej integracji z ogółem mieszkańców województwa. W miarę swoich możliwości służył jej radą i pomocą.

Nie uniknął w swej działalności również rozczarowań, o czym świadczy wytoczony niesłusznie w 1962 roku proces przeciwko członkom prezydium Towarzystwa, w którym został skazany, na szczęście z zawieszeniem kary.

Mimo odpowiedzialnej funkcji dyrektora PKO i złego stanu zdrowia, do końca swojej kariery zawodowej dużo pracował społecznie. Od 1957 roku przez trzy kadencje sprawował mandat radnego MRN i funkcję zastępcy przewodniczącego Komisji Budżetu i Planu oraz przewodniczącego Komisji Podatkowej. W latach 1972 i 1976 jako członek PZPR (od 1960 roku), został przez partię desygnowany oraz wybrany posłem na Sejm PRL. Pracował tam w Komisji Kultury i Spraw Zagranicznych¹³. W końcu 1973 roku objął funk-

⁸ Charakterystyka zawodowo-społeczna, maszynopis Feliksa Barabasza z 30 XI 1976 r. (w posiadaniu Kazimierza Pacera).

⁹ Odpis rozporządzenia landrata olsztyńskiego z 4 I 1943 r. o wysiedleniu adresowany do Roberta Barabasza i Agnieszki Pacer; pismo landrata z 15 III 1943 r. do miejskiej i okręgowej kasy oszczędności w Olsztynie z zapytaniem o stan oszczędności poszczególnych członków rodziny. One także podlegały konfiskacie (dokumenty w posiadaniu Wandy Barabasz).

¹⁰ Charakterystyka zawodowo-społeczna, (w posiadaniu K. Pacera).

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

cję przewodniczącego Wojewódzkiego Zespołu Poselskiego¹⁴. Mimo obciążenia licznymi obowiązkami, żywo interesował się sprawami rodzinnej Warmii, Olsztyna, kraju. W uznaniu zasług został wyróżniony wpisem do Księgi Zasłużonych dla Miasta Olsztyna¹⁵. Życzliwy dla ludzi, starał się im pomagać podejmując interwencje jako radny i poseł. Jako członek Komisji Historycznej WK FJN pracował nad sprawą nadania uprawnień kombatanckich wszystkim byłym uczniom szkół polskich w Niemczech. Pracy tej nie doprowadził już do końca, przerwała ją choroba, a następnie śmierć.

Za ofiarną pracę całego życia, za pracę zawodową i społeczną Feliks Barabasz otrzymał liczne odznaczenia, a wśród nich Krzyż Oficerski i Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

W pamięci wszystkich ludzi, którzy go znali pozostał jako człowiek prawy i szlachetny.

Eugeniusz Tryniszewski

¹⁴ Pismo nominacyjne KC PZPR z 23 XI 1973 r.

¹⁵ Dyplom wydany 28 XII 1979 r.